

Rapport fra Norge

Tvang overfor rusmiddelavhengige

Førsteamanuensis cand. jur. Karl Harald Søvig har disputert for dr. juris-graden ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen med avhandlingen: "Tvang overfor rusmiddelavhengige. Sosialtjenesteloven §§ 6–2 til 6–3". Tema for avhandlingen er adgangen til tvangsinnleggelse av mennesker med rusmiddelproblemer. Sentrale problemstillinger er hvilke begrunnelser som kan brukes for å legitimere tvangsinnleggelse, hvordan en skal tolke de aktuelle reglene i sosialtjenesteloven §§ 6–2 til 6–3 og hvilke personer de aktuelle reglementene brukes overfor. Avhandlingen stiller spørsmålsteget ved om de aktuelle reglene er effektive i forhold til å avverge helseskader som følge av rusmiddelbruk, og etterlyser behovet for mer forskning i forhold til hvordan det går med pasienter etter et tvangsopphold. Resultatene viser at fra 1996 til 2003 er kun 18 alkoholisererte gravide blitt tvangsinnlagt for å redde fosteret. Søvig stusser over at tallene er så lave, og ser man bak tallene, er de faktisk enda lavere. Av de 18 tvangsinnlagte gravide med alkoholmisbruk, er det bare tre som kun misbruket alkohol. Til sammenligning er 88 gravide narkotikamisbrukere tvangsinnlagt i samme åtteårsperiode. Avhandlingen kan lånes på Det juridiske fakultetsbibliotek, <http://www.ub.uio.no/ujur>. For kjøp/bestilling: kontakt kandidaten direkte: karl.sovig@jur.uib.no

Ny avhandling om alkoholbruk i tilknytning til arbeid

Universitetslektor Hildegunn Sagvaag i Gøteborg har disputert med avhandlingen "Alkoholbruk i tilknytning til arbeid – en kvalitativ studie i eit folkehelsevitenskapelig perspektiv" ved Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap i Gøteborg/Universitetet i Stavanger. Gjennom et folkehelsevitenskapelig perspektiv på arbeid og bruk av alkohol, blir arbeidsplassen studert som en mulig arena for forebygging av alkoholproblem. Kvalitative

intervju med åtte kvinner og elleve menn ble tolket i et kjønnsperspektiv. Kvinnene hadde ofte store omsorgsoppgaver i tillegg til selve jobben, de hadde gjerne en syk ektefelle, gamle foreldre eller et barn med spesielle behov. Å drikke alkohol, ble en måte å tåle urimelige belastninger på. Mennene reiste mye i med jobben og hadde tilgang til alkohol på fly og hotell. De brukte alkohol til å bygge relasjoner til kunder, og det ble forventet av dem. Menn hadde også lettere for å gå videre i karrieren etter at de hadde gjort noe med alkoholproblemet sitt, mens kvinnene følte det stigmatiserende å ha et alkoholproblem. Avhandlingen kan lånes ved Universitetet i Stavanger: <http://www.uis.no>

Fuller får servering

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) har gjennomført undersøkelser i restaurantbransjen i Trondheim og Bergen, og funnet at svært mange skjenker fulle gjester. Ifølge alkoholloven skal gjester som er åpenbart påvirket av alkohol nektes servering og vises bort fra stedet. SIRUS leide inn skuespillere til å gjennomføre studiens feltarbeid. Skuespillerne spilte fulle, men i 84 prosent av tilfellene de bestilte alkohol på restauranter i Bergen, fikk de servering. I den forrige undersøkelsen, gjennomført i 2003, fikk de servering i 63 prosent av tilfellene. I Trondheim gikk det knapt bedre, i 2003 fikk skuespillerne servering i 74 prosent av tilfellene, mens i den ferskeste undersøkelsen var det økt til 82 prosent. Du kan lese rapporten her: <http://www.sirus.no/files/pub/365/sirusrap.5.07.pdf>

Studentene drikker mer

Studentene tilhører den delen av befolkningen som drikker mest, og de siste ti årene har alkoholforbruket deres gått betydelig opp. Kvinnelige studenter har økt sitt alkoholforbruk med 28 prosent fra 1997 til 2006, og kvinnelige studenter mellom 25 og 29 år drikker 40 pst. mer enn for ti år siden. Dette kommer frem i en rapport fra Statens Institutt for Rusmiddelforskning utarbeidet av Ellen M. Tefre, Arvid Amundsen, Sturla Nord-

lund og Karl Erik Lund. Rapporten bygger på en spørreundersøkelse med 1655 studenter ved Universitetet i Oslo om bruk av alkohol, narkotika, tobakk og pengespill. Resultatene fra 2006 er sammenlignet med tall fra en tilsvarende undersøkelse i 1997. Økningen i forbruket skyldes blant annet at studentene drikker mer hver gang de drikker, ikke at de drikker oftere. Fortsatt har mannlige studenter oftere et høyt alkoholinntak enn kvinner. Du kan lese rapporten her: <http://www.sirus.no/files/pub/367/sirusrap.4.07.pdf>

Narkotikabruk: ungdom ned, unge voksne opp

Mens flere unge voksne mellom 21 og 30 år har prøvd stoff, går andelen unge mellom 15 og 20 som en eller annen gang har brukt narkotika ned, viser en rapport til EU om narkotikasituasjonen i Norge. Dette viser to spørreundersøkelser som SIRUS gjennomførte på samme måte i 2006, den ene blant 15–20 åringer og den andre blant unge voksne fra 21 til 30 år. Blant ungdom under 20 år har bruk noen gang av amfetamin, kokain og ecstasy vært stabil eller gått ned i perioden 1998–2006. Blant unge voksne er den motsatte trenden enda mer tydelig. I et åtteårs-perspektiv har bruk noen gang økt til dels betydelig for alle tre stoffene – for amfetamin har det vært en fordobling og for kokain en tredobling. Bruk siste seks måneder har derimot ikke økt, med unntak for kokain, hvor det har vært en fordobling de siste fire årene. Den største økningen i bruken av kokain skjer blant unge menn i Oslo. Du kan lese rapportene her: <http://www.sirus.no/files/pub/392/sirusrap.8.07.pdf> og http://www.sirus.no/files/pub/393/drugsit_norway07.pdf

Tredobling av skjenkesteder på 25 år

Det har skjedd en tredobling av antall skjenkesteder i Norge fra 1980 til 2006. Tre av fem kommuner utvider salgs- og skjenketidene i forhold til normaltiden. Overtredelser i salg og skjenking avdekkes sjeldent og bevillinger inndras enda sjeldnere. Dette viser SIRUS' gjennomgang av kommunenes forvaltning av alkoholloven. Du kan lese undersøkelsen

her: <http://www.sirus.no/files/pub/395/Alkoholloven%202007.pdf>

Evaluering av prøveordning med sprøyterom

Oslo kommune åpnet sprøyterom 1. februar 2005, etter at Stortinget i desember 2004 vedtok en midlertidig lov om en prøveordning med sprøyterom. Forskerne Astrid Skretting og Hilgunn Olsen ved SIRUS har på oppdrag av Helse- og omsorgsdepartementet evaluert prøveordningen. Evalueringen viser at det i de første to driftsårene var 383 brukere av sprøyteromsordningen. Av disse brukte 2/3 tilbudet i gjennomsnitt to ganger eller mindre per måned, mens bare 10 prosent brukte tilbudet mer enn seks ganger per måned. Det ble i gjennomsnitt satt 24 injeksjoner per dag. Et viktig formål med ordningen var å vurdere effekten av straffrihet for en brukerdose heroin, og Politiet har støttet lojal opp om ordningen. En annen målsetting var å bidra til økt verdighet for tungt belastede heroinmisbrukere, og det antas at sprøyteromsordningen har bidratt til økt verdighet både på et allment og et individuelt nivå. Du kan lese rapporten her: <http://www.sirus.no/files/pub/397/sirusrap.7.07.pdf>

Evalueringen av et pilotprosjekt om lokalbasert rusforebygging

Rapporten er en evaluering av Regionprosjektet, et statlig styrt, lokalt basert forebyggingsprosjekt som ble initiert av Bondevik II-regjeringen. Seks kommuner/regioner ble valgt ut til å delta i prosjektet: Larvik, Hauge-sund, Narvik, Os, Nesodden og fire kommuner på Ytre Søre Sunnmøre. Ingeborg Rossow, Bergljot Baklien, Hilde Pape og Elisabet E. Storvoll ved SIRUS står bak evalueringen, der det er benyttet både prosess- og effekt-evaluering. Analysene bygger på et omfattende datamateriale der bl.a. intervjuer med aktører på sentralt og lokalt nivå, observasjon av møter og iverksetting av tiltak, spørreskjemaundersøkelser av 40 000 skoleungdommer og kjøpsforsøk i butikker som selger øl inngår. Regionprosjektet hovedmålsetting om å redusere rusmiddelbruk og begrense

rusrelaterte skader blant ungdom ble ikke innfridd i løpet av den perioden som evalueringen dekker (2004–2006). Prosjektet bidro heller ikke til å begrense ungdoms tilgang på alkohol. Rapporten peker på flere mulige forklaringer på de manglende resultatene. Du kan lese rapporten her: <http://www.sirus.no/files/pub/389/sirusrap.6.07.pdf>

Senter for rus- og avhengighetsforskning

Den 18. desember 2007 åpnet SERAF-Senter for rus- og avhengighetsforskning. SERAF er en av i alt 8 fagenheter under Institutt for psykiatri ved Universitetet i Oslo. Senteret ble opprettet med utgangspunkt i tidligere Seksjon for kliniske rusmiddelproblemer og har hovedfokus på klinikknær rusmiddelforskning. SERAF vil i tillegg drive veiledning og undervisning av mastergrads-studenter og doktorgradsstudenter. Senteret skal være et hovedmiljø for klinikknær rusmiddelforskning i Norge og ha en ledende nasjonal rolle som nettverksbygger innen rusmiddelforskning. Du kan lese mer om senteret her: <http://www.seraf.uio.no>

Anbefaler helt alkoholfritt svangerskap

Sosial- og helsedirektoratet har høsten 2007 gjennomført kampanjen "Alkoholfritt svangerskap" som gir et klart råd til gravide om helt å kutte alkoholbruken. "Alkoholfritt svangerskap" besto av en annonseserie ble trykket i en rekke ukeblader og magasiner. I tillegg ble det rykket inn bannerannonser på en rekke nettsteder, det ble distribuert brosjyrer og nettstedet www.shdir.no/gravid har fyldig informasjon om temaet. Nettstedet inneholder også flere filmer om alkohol og graviditet. Målgruppen for kampanjen var først og fremst gravide kvinner, og de som planlegger å bli gravide.

AlkoKutt i ny drakt

Etter 20 års levetid skifter kampanjen AlkoKutt navn og profil. Av-og-til-kampanjen tar opp arven med å arbeide for alkoholfrie so-

ner. AlkoKutt henvendte seg til normalkonsumenten og promoterte alkoholfrie soner, ikke avhold. Navnet AlkoKutt ble likevel ofte oppfattet litt i strengeste laget, det ble en slags knute på tråden i kommunikasjonen med folk. Ved å fornye navnet og renovere profilen har vi modernisert kampanjen slik at den gir et godt utgangspunkt for å bevisstgjøre befolkningen på at noen situasjoner bør være alkoholfrie, sier leder Stensen Lunde. Ny nettside er: <http://www.avogtil.no/>

REITOX Academy i Oslo 12–13 september 2007

EMCDDA arrangerer årlig kurs – REITOX akademier – om ulike tema. Kursene er i hovedsak beregnet for kontaktpunktene (NFPs) og tilknyttede eksperter. Det første akademiet som er blitt lagt til Norden, ble avholdt i Oslo 12–13 september 2007. Temaet var "Best practices". SIRUS som norsk kontaktpunkt var teknisk arrangør. Akademiet samlet vel 50 deltakere fra 25 europeiske land, EU kommisjonen og fra Russland og USA. Akademiet introduserte deltakerne for prinsippene om evidence based/best practice, tilnærminger for å promotere og formidle informasjon på området og organisasjonsmessige forutsetninger som er nødvendige.

Arbeidsgrupper behandlet to sentrale spørsmål, mest relatert til forebygging og behandling. "Hvordan kan NPPs spille en rolle i å styrke utveksling av informasjon om evidence-based/best practice i eget land?" "Hva ville være egnede mekanismer for utveksling av informasjon om best practice, anvendt i medlemsstatene, i samarbeid med EMCDDA?" Arbeidsgruppene pekte blant annet på en mangel på ekspertise i noen land og behovet for best-practice standarder, retningslinjer og videre skolering. Forutsetningene for å kunne formidle kunnskap er til dels svært forskjellig siden NFPene har ulik organisasjonsmessig forankring. Det ble påpekt at REITOX nettverket i så måte kan brukes mer effektivt og også ha en støttefunksjon i å fremme ikke-ideologisk basert informasjon og kunnskap mellom landene.

Konferanse: Gatener 2008

Den neste Gatenerkonferansen skal avholdes i Oslo den 22–24. april 2008 med tema: Perspectives on outreach work in Europe reaching youth at risk working towards social inclusion. Gatener 2008 er en europeisk konferanse om oppsøkende sosialt arbeid med fokus på tidlig intervensjon og arbeid med risikoutsatte unge i alderen 13–25 år. Målgruppen for konferansen er praktikere, planleggere/politikere og forskere som interesserer seg for oppsøkende ungdomsarbeid. Se www.outreachwork.no for mer informasjon og registrering.

Elin Bye

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)
PB 565 Sentrum, 0105 Oslo
E-post: ekb@sirus.no

Rapport från Sverige

Staten omorganiserar

I november beslöt sig den svenska regeringen äntligen för vad som skulle ske med Alkoholkommittén och Mobilisering mot Narkotika. Sedan tidigare hade man avisert at dessa kommittéer inte skulle finnas kvar efter årsskiftet, men man hade inte tydligt formulerat vilka som skulle axla ansvaret för deras aktiviteter. Svaret blev att man vid Socialdepartementet etablerade dels en s.k. särskild funktion inom departementet, kallad ANT-sekretariatet, och till dess hjälp ett interdepartementalt råd för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor, kallat SAM-ANT. Sekretariatet består av handläggare från Socialdepartementet, medan rådet leds av folkhälsoministerns statssekreterare. I huvudsak innebär denna förändring att Social-

departementet i fortsättningen inte kommer att agera som en interventionsaktör, utöver dess roll som finansär.

Denna nyordning har också inneburit att andra statliga myndigheter har fått nya uppdrag. Merparten av Alkoholkommitténs uppgifter har lagts över till Folkhälsoinstitutet och Mobilisering mot Narkotikas verksamhet har delats upp mellan just Folkhälsoinstitutet, Kriminalvården och Socialstyrelsen. I nuläget finns det många oklarheter, i synnerhet då beslutet fattades i mitten av oktober och sedan verkställdes till årsskiftet.

Den kritik som framlagts offentligt angående nyordningen har framför allt berört Mobilisering mot Narkotika. Dels har den förre narkotikasamordnaren Björn Fries gått till angrepp mot att beslutet innebär en återgång till ett mer uppdelat förhållningssätt till narkotikabekämpning, i och med att frågan inte längre samordnas från en central kommitté. Tillika har tre forskare från Malmö högskola – Björn Johnson, Leili Laanemets och Bengt Svensson – reagerat mot att den nya politiken sannolikt kommer att innebära mindre av forskningsförankring i det narkotikaförebyggande arbetet, men kanske framför allt en återideologisering av narkotikafrågan, vilket inte gagnat svensk narkotikapolitik historiskt.

Hela debattartikeln går att läsa här:

<http://www.expressen.se/debatt/1.999763/regeringen-offrar-narkomanernas-liv>

Socialstyrelsens utvärdering av statligt utvecklingsstöd till kommunerna

Socialstyrelsen har haft som uppdrag att utvärdera statens utdelning av utvecklingsmedel till kommunerna för att förebygga missbruk. Under 2007 rörde det sig om ca 350 miljoner kronor. I huvudsak har medlen fördelats i öppenvårdsprojekt (17 miljoner), alkohol- och narkotikaförebyggande åtgärder (95 miljoner) och stöd till utveckling av vården för personer med tungt missbruk (242 miljoner). För öppenvårdsprojekten har ungdomsgruppen stått i fokus vilket även kan sägas om de förebyggande åtgärderna. I synnerhet har regeringsuppdraget fokuserat tyd-